

Leikin merkitys sosiaalisten taitojen kehityksessä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa

Kasvatustieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto-ohjelma
Turun Yliopisto

Laatijat:
Palola Milja
Rehelmä Emma

17.4.2024

Rauma

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijät: Milja Palola ja Emma Rehelmä

Otsikko: Leikin merkitys sosiaalisten taitojen kehityksessä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa

Ohjaaja: Yliopistonlehtori Tarja-Riitta Hurme

Sivumäärä: 31 sivua

Päivämäärä: 17.4.2024

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää leikin merkitystä sosiaalisten taitojen kehityksessä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa ja se voidaan yhdistää useaan eri pedagogiseen toimintaan. Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle. Eri toimintaympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittamiseen ovat ratkaisevan tärkeitä kielen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Tästä syystä kirjallisuuskatsauksemme kohdistui siihen, miten alle 3-vuotiaat huomioivat vertaisiaan leikissä. Lisäksi tarkastelimme miten varhaiskasvattaja voi omalla toiminnallaan tukea vertaisten huomioimista leikissä.

Tutkimusmenetelmänä käytimme integroivaa kirjallisuuskatsausta, aineistona käytimme kahdeksaa vertaisarvioitua artikkelia, jotka olivat julkaistu viimeisen kahdenkymmenen vuoden sisällä. Artikkeleissa esitettyjä tutkimustuloksia ja aineistoesimerkkejä analysointiin teemoittelemalla. Artikkeleiden aineistoesimerkeistä nousi esiin seuraavat teemat: non-verbaalinen viestintä, hymyily ja lelun tarjoaminen. Artikkeleista nostettiin esiin tutkimuskysymykset, -menetelmät ja -tulokset.

Integroivan kirjallisuuskatsauksemme tulokset osoittavat, että taaperot huomioivat vertaisiaan pääasiallisesti non-verbaalisen viestinnän keinoin. Myös hymyily ja nauraminen olivat myös keskeisessä roolissa taaperoiden välisessä vuorovaikutuksessa. Tuloksissa nousi esiin myös aikuisen suunnitteleman fyysisen oppimisympäristön tärkeys ja sen merkitys lapsen sosiaalisten taitojen kehityksessä ja luonnollisten vertaissuhteiden syntymisessä.

Alle 3-vuotiaita lapsia ja heidän vertaissuhteitaan koskevaa tutkimustietoa tulisi lisätä, jotta vertaissuhteiden tukemisen merkitys ymmärrettäisiin paremmin ja taaperoiden keskinäisten sosiaalisten suhteiden tukeminen olisi tietoisista toimintaa osana varhaiskasvatuksen opettajan päivittäistä työtä.

Avainsanat: leikki, taapero, taaperoleikki, sosiaaliset taidot, varhaiskasvatus

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Leikki taaperoiden kehityksen tukena	6
2.1	Leikin kehitys	6
2.2	Taaperoleikki	7
2.2.1	Taaperoleikin kulttuurihistoriallinen näkökulma	7
2.2.2	Taaperoleikin ominaisuudet	7
2.3	Leikin merkitys lapsen oppimiselle	8
2.4	Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot	8
2.4.1	Kolme ensimmäistä ikävuotta lapsen kehityksen perustana	9
2.4.2	Sosiaalisten taitojen kehitys leikin näkökulmasta	9
2.5	Varhaiskasvatuksen rooli	10
2.5.1	Aikuinen sosiaalisten taitojen tukijana varhaiskasvatusympäristössä	10
2.5.2	Aikuinen leikissä leikkijänä ja havainnoijana	10
3	Tutkimusongelma	12
4	Menetelmä	13
4.1	Aineiston hankinta	13
4.2	Aineiston analysointi	16
5	Tulokset	17
5.1	Vertaisten huomioiminen alle 3-vuotiaiden välisessä leikissä	17
5.2	Varhaiskasvattaja vertaisten huomioimisen tukijana taaperoiden keskinäisessä leikissä	20
6	Pohdinta	24
7	Luotettavuus ja eettisyys	27
	Lähteet	29

1 Johdanto

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää leikin merkitys sosiaalisten taitojen kehityksessä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus [OPH], 2022) mainitaan useassa eri kohdassa sosiaaliset taidot ja niiden kehitys ja niitä pidetään tärkeänä osana varhaiskasvatusta. Myös leikki ja leikin tukeminen ovat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH, 2022) keskeisimpiä aiheita. Leikistä löytyy jo paljon tutkimuksia lasten omana toimintana, mutta vähemmän on keskitytty rakenteisiin ja käytäntöihin, jotka liittyvät aikuisen ja lapsen väliseen yhteisleikkiin (Pursi & Lipponen, 2018).

Leikki on kiinnostanut yhteiskuntaa kautta historian; jo Antiikin Kreikassa lapsia rohkaistiin leikkiin. Tapa, jolla leikkiin suhtaudutaan, liittyy usein siihen, mitä leikistä on ajateltu eri aikakausilla (Saracho & Spodek, 1995). Ahonen & Roos (2021) määrittelevät leikin moninaiseksi kaikkialla olevaksi oppimisen ja mielihyvän lähteeksi. Leikki on keskeinen työskentelytapa varhaiskasvatuksessa ja se voidaan yhdistää moneen eri pedagogiseen toimintaan. Leikin avulla lapset oppivat muun muassa tunteidensäätelytaitoja ja oman mielipiteensä ilmaisua ja se opettaa lapsia myös toimimaan toisten ihmisten kanssa ja kasvattaa yhteisöllisyyttä ja myönteisiä tunneilmastoja (OPH, 2022). Leikki onkin käsitteenä moninainen ja helposti liian kapeasti määritelty (Ahonen & Roos, 2021). Repo ym., (2019) toteaa, että varhaiskasvatusyksiköissä leikkipedagogiikka ja lapsen oikeus leikkiin pääsääntöisesti toteutuu henkilöstön oman arvioinnin mukaan, mutta puutteita on erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten pedagogiikan toteutumisessa. Heidän mukaansa leikkiä kyllä arvostetaan varhaiskasvatuksessa, mutta aikuisen tuki leikeissä ei aina toteudu.

Turusen (2016) tutkimustulos osoittaa, että aikuisen rooli leikissä on moninainen ja osa varhaiskasvattajista pitää lasten leikkeihin osallistumista osana työnkuvaansa. Purren ja Lipponen (2018) mukaan aikuisen täytyy tehdä tarkkoja havaintoja ja aloitteita sekä antaa vastauksia lapsille, jotta hän voi olla tukena rakentamassa pitkäaikaista yhteistä leikkiä pienten lasten kanssa. He painottavat, että näiden taitojen käyttö elekielessä, katseessa ja puheessa tulisi olla hyvin yhteen soviteltua.

Leikki auttaa lapsia käsittelemään ja ymmärtämään heitä ympäröivää maailmaa, sekä tukee sosiaalisia suhteita perheen ja yhteisön kanssa (Saracho & Spodek, 1995). Sosiaaliset taidot

ovat taitoa selvittää sosiaalisista tilanteista ja ne opitaan kokemuksen ja kasvatuksen kautta. Sosiaalisten taitojen oppiminen ei edellytä taustakseen tiettyä temperamenttipiirrettä, eikä korkea sosiaalisuus automaattisesti johda hyviin sosiaalisiin taitoihin (Keltikangas-Järvinen, 2012). Keltikangas-Järvisen (2010) mukaan sosiaalisesti taitavalla ihmisellä on käytössään suuri kirjo erilaisia toimintamalleja, joista hän joustavasti ottaa tilanteen kannalta parhaan ja tehokkaimman. Joskus hän neuvottelee, joskus sovittelee, joskus tarttuu ongelmaan tiukasti ja joskus vetäytyy.

Tutkielmamme tarkoituksena on selvittää leikin merkitys alle 3-vuotiaiden sosiaalisten taitojen kehityksessä varhaiskasvatuksessa. Tulevina varhaiskasvatuksen opettajina aihe kiinnostaa meitä merkittävän paljon. Kirjallisuuskatsauksen keinoin käsittelemme mahdollisimman tuoretta tutkimustietoa leikin merkityksestä sosiaalisten taitojen kehityksessä alle 3-vuotiaiden lasten kohdalla. Pyrimme myös lähteiden valinnassa monipuolisuuteen, jotta pystyisimme luomaan mahdollisimman kattavat kuvaukset ja johtopäätökset.

2 Leikki taaperoiden kehityksen tukena

Varhaiskasvatuslain (1183/2021, 15§) mukaan “Jokainen varhaiskasvatukseen osallistuva lapsi on oikeutettu yleiseen tukeen, joka voi esimerkiksi sisältää pedagogisia toimenpiteitä “. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2022) korostavat leikin merkitystä ja sen roolia keskeisenä pedagogisena toimintatapana. Leikin kautta pyritään oppimaan ja tutustumaan uusiin asioihin.

2.1 Leikin kehitys

Piaget'n (1951) teorian mukaan leikki on käyttäytymisen muoto, joka määritellään assimilaatioksi. Lähes kaikki käyttäytymisen muodot voivat muuttua leikiksi silloin, kun niitä toistetaan pelkästä toiminnallisesta mielihyvästä. Lapsen leikki kehittyy vaiheittain ja kirjallisuuskatsauksessamme keskitymme Piaget'n (1951) teorian mukaisesti sensomotoriseen ja esioperationaaliseen vaiheeseen. Sensomotorinen vaihe ajoittuu 0–2 vuoden ikäisiin lapsiin, jolloin lapsen motorinen toiminta kehittyy ja opitut asiat kehittyvät aikaisempien opittujen taitojen pohjalta. Esioperationaalisessa vaiheessa 2–6-vuotias lapsi harjoittelee käyttämään kieltä ja erilaisia symboleita. Lapsen ajattelu on yleensä hyvin kirjaimellista. (Piaget, 1952.)

Piaget (1951) ajattelee leikin alkavan jo varhain ja se on alkuvaiheessa jäljitellyn leikin täydentämistä. Kuitenkin hän näkee leikin ja jäljittelyn erillisinä toimintoina erityisesti sensomotorisessa vaiheessa. Jäljittely ja leikki tietysti ovat yhteydessä toisiinsa näissä kehitysvaiheissa, mutta vain representaation tasolla. Jäljittely on eräänlaista mukautumista malleihin, jotka ovat käyttökelpoisia leikkiin ja sen kehitykseen. Leikki taas etenee rentoutumalla ja ylläpitämällä tai harjoittamalla toimintoja niiden hallitsemisen iloksi ja siten taitavuuden tai voiman tunteen saamiseksi.

Bodrova ja Leong (2007) kuvaavat Vygotskyn ajattelevan leikkiä kognitiivista, emotionaalista ja sosiaalista kehitystä edistävänä toimintana. Tämän teorian mukaan leikkiin ei kuitenkaan sisälly toimintoja, kuten pelejä, liiketoimintoja ja tutkimista. Vygotskyn mukaan oikea leikki sisältää lasten luoman kuvitteellisen tilanteen, roolileikin ja leikki noudattaa tiettyjä sääntöjä. Lifter ja Bloom (1998) määrittelevät leikin tarkoituksenmukaiseksi ilmaisuksi, mikä rakentuu lapsen tiedoista ympärillä tapahtuvista tapahtumista. Leikki koostuu spontaaneista ja luonnostaan tapahtuvista toiminnoista, joissa näkyy lapsen huomion ja kiinnostuksen kohteet.

2.2 Taaperoleikki

2.2.1 Taaperoleikin kulttuurihistoriallinen näkökulma

Kulttuurihistoriallisesta näkökulmasta katsoen Løkken (2011) näkee taaperoleikin erityisenä lapsen toiminnan muotona. Hänen mukaansa taaperoleikillä, kuten kaikilla toiminnan muodoilla, on historiallinen ja kulttuurinen alkuperä, joka määräytyy paikan, ajan ja sen yhteiskunnan perinteiden mukaan, jossa se esiintyy. Kulttuurihistoriallisesta näkökulmasta taaperoleikki voidaan ymmärtää esinekeskeiseksi yhteistoiminnaksi, jossa taaperoiden kehot ja fyysiset liikkeet ovat toiminnan päätukijoita ja sosiaalisia kohteita.

2.2.2 Taaperoleikin ominaisuudet

Yksi Løkkenin (2000b) pääargumenteista on, että liikkuva keho on taaperoiden tärkein kommunikaatioresurssi leikillisissä kohtaamisissa vertaisten kanssa. Taaperot tutkivat ympäristöään ensisijaisesti kehonsa kautta. Tällä tavoin he saavat tietoa ympäristöstään ja luovat sekä käsityksensä itsestään että maailmasta (Løkken, 2000; Thelen, 2000). Løkken (2000a) kuvailee taaperoiden välistä leikkiä seuraavasti: ”Bodily joyful than toyful”. Hänen havaintojensa mukaan taaperoiden leikki keskittyy yleensä kehoon ja sen liikkeisiin sekä rytmiin lelujen sijaan.

Løkken (2000a, 2000b, 2009) liittää taaperoleikkiin kehollisen toiminnan iloisia toistoja, jäljitelmiä sekä modulaatioita. Niitä ovat hyppääminen, käveleminen, juokseminen, pomppiminen ja putoaminen. Lisäksi liikkumista ja elehtimistä humoristisesti ja liioitellusti pidetään leikillisinä tapoina taaperoiden kommunikaatiossa. Aikaisempi tutkimus osoittaa oppimisympäristön näkökulmasta, että pienryhmätoiminta ja fyysinen liike yhdessä suurten leikkielementtien kanssa (esim. sohvat, tunnelit ja patjat) helpottavat taaperoleikin syntyä (Løkken, 2004; Pursi & Lipponen, 2018).

Pursi (2019) toteaa, että taaperoiden leikkisät kohtaamisensa korostuvat ja leikkirutiinit alkavat kehittyä, koska taaperoiden tapaavat säännöllisesti varhaiskasvatusympäristössä. Erilaisia leikkitoimintoja ovat esimerkiksi kurkistus-, kutitus-, tanssi- ja laululeikit sekä muut yhteiset kohtaamiset. Näitä leikkitoimintoja voidaan pitää taaperoiden vertaisleikkikulttuurin ominaisuuksina varhaiskasvatuksessa.

2.3 Leikin merkitys lapsen oppimiselle

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH, 2022) mukaan leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Kuitenkin opetussuunnitelmien keskittyminen varhaisiin akateemisiin taitoihin on huolestuttavaa, koska leikin merkitys pienten lasten kannalta on tärkeä sekä teoreettisesta, tutkimuksellisesta että käytännön näkökulmasta (Lifter ym. 2011).

Bodrovan ja Leongin (1996, 2005) sekä Dolyan (2010) mukaan leikki parantaa mahdollisuuksia oppia erilaisia taitoja, kuten itsesääätelyä, ongelmanratkaisua ja itseilmaisua. Nämä taidot ovat välttämättömiä akateemisen edistymisen kannalta tulevaisuudessa. Jones (2003) korostaa sosiaalisen ongelmanratkaisun tärkeyttä ja näkee sen jokaisen elämäntaitona. Taitoa tarvitaan yhä enemmän, sillä kohtaamme elämämme aikana ihmisiä, jotka eivät ole samanlaisia kanssamme. Leikissä lapset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Lapset ajattelevat, innovoivat, neuvottelevat, ja ottavat riskejä. Lisäksi lapset luovat erilaisia tapahtumia ja harjoittavat fyysisiä, sosiaalisia ja kognitiivisia taitoja. Pienille lapsille tulee mahdollistaa tilaa, aikaa ja materiaalia, jotta heidän ongelmanratkaisutaitojensa kehittymistä voidaan tukea.

2.4 Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot

Keltikangas-Järvisen (2012) mukaan sosiaalisuus tarkoittaa synnynnäistä temperamenttipiirrettä, joka kuvastaa sitä, miten tärkeää ihmiselle on muiden ihmisten seura. Sosiaalisuus on siis halua olla toisten ihmisten kanssa. Hän kuitenkin erottaa sosiaaliset taidot ja sosiaalisuuden toisistaan. Sosiaalisilla taidoilla ja sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan kykyä tulla toimeen muiden kanssa. Hyvät sosiaaliset taidot sisältävät käyttäytymisen ja tunteiden säätelyn, mikä auttaa lasta tulemaan toimeen vertaistensa kanssa (Ladd, 2005). Keltikangas-Järvisen (2010) toteaa sosiaalisten taitojen määrittelyn olevan yhteydessä

aikakauteen ja kulttuuriin. Hänen mukaansa nykyään sosiaalisissa taidoissa on keskeistä se, miten ihminen kykenee solmimaan kontaktin erilaisiin ihmisiin ja keskustelemaan sekä olemaan luonteva heidän seurassaan.

2.4.1 Kolme ensimmäistä ikävuotta lapsen kehityksen perustana

Keltikangas-Järvinen (2012) painottaa kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana tapahtuvaa kehitystä psyykkisen ja fyysisen kehityksen näkökulmasta, ja se on nopeampaa kuin koskaan myöhemmin ihmisen elämässä. Näiden ikävuosien aikana tunne omasta minuudesta, yksilöllisyydestä ja ainutkertaisuudesta alkaa muodostua. Jotta lapsi voisi oppia mielialojensa säätelyä ja kontrolloida omaa käytöstään, hän tarvitsee läheistä vuorovaikutusta sensitiivisten ja emotionaalisesti tärkeiden hoitajien kanssa.

Kiinteiden ihmissuhteiden muodostaminen varhaislapsuudessa on Keltikangas-Järvisen (2012) mukaan sosiaalisten taitojen ydin. Kiintymyssuhteen muodostaminen voidaan nähdä lapsen ensimmäisenä ”sosiaalisena taitona”. Kiintymyssuhteessa lapsi oppii sosiaalisen vuorovaikutuksen perusasian: miten ihmiset suhtautuvat toisiinsa. Aikuinen toimii kiintymyssuhteen luojana ja opettaa lapselle, miten ihmiset toimivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

2.4.2 Sosiaalisten taitojen kehitys leikin näkökulmasta

Ympäristön tarjoamat mahdollisuudet sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittamiseen ovat ratkaisevan tärkeitä kielen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle (Säljö, 2001). Taaperot alkavat ottaa kontaktia toisiinsa usein kehonkielen ja kehollisen toiminnan kautta. Tämä nähdään tärkeänä toimintana sosiaalisen kehityksen kannalta. (Ministry of Education and Research, 2011.) Vygotski ja Cole (1978) toteavat lasten käsittelevän sosiaalista informaatiota leikkiessä ja säätelevän käyttäytymistään tämän tiedon perusteella. Heidän mukaansa lapset sopeutuvat muuttuvan ympäristönsä vaatimukseen ja oppivat uusia sosiaalisia taitoja osana heidän sosiaalista kulttuuriaan.

2.5 Varhaiskasvatuksen rooli

2.5.1 Aikuinen sosiaalisten taitojen tukijana varhaiskasvatusympäristössä

Aikuisen vaikutus lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen on moninainen. Kemplen ja Hartlen (1997) mukaan opettaja voi järjestää luokkaympäristön niin, että se tukee lapsen sosiaalisen vuorovaikutuksen ja vertaissuhteiden kehittymistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH, 2022) oppimisympäristöä rakentaessa ja muodostaessa tulee huomioida sosiaalisten taitojen kehitys ja sosiaalinen ulottuvuus yhtenä oppimisympäristön käsitteen sisältävänä kokonaisuutena.

Kemplen ja Hartlen, (1997) mukaan opettaja on onnistunut luomaan lapselle pohjan luonnollisen vuorovaikutuksen helpottamiseksi, jos rutiinit, riittävä vapaaleikki, järjestetty rekvisiitta ja leikkimateriaalit ovat kohdallaan. He korostavat perustukea, ymmärrystä ja aikuisen hyviä havainnointitaitoja edistäessään lapsen sosiaalista osaamista vertaisten kanssa. Purren (2019) tutkimus vahvistaa, että taaperoikäiset lapset tarvitsevat aikuisen tarkkaan ajoitettua tukea ja ohjausta leikkillisessä kommunikaatiossa ja pitkäkestoisen leikin jatkumisessa. Lisäksi hän korostaa järjestelmällistä keskittymistä monen osapuolen välisessä vuorovaikutuksessa, koska varhaiskasvattajilla on rajoitetusti aikaa yksilölliseen, kahdenkeskeiseen leikkiin lasten kanssa.

2.5.2 Aikuinen leikissä leikkijänä ja havainnoijana

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH, 2022) mukaan aikuisen tehtävä on varmistaa leikin mahdollisuudet jokaiselle lapselle inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Aikuisen läsnäolo leikissä tukee lasten keskinäistä vuorovaikutusta sekä ehkäisee konflikteja. Ystävyysuhteiden puute on yksi tärkeimmistä merkeistä, mihin vanhempien ja varhaiskasvattajien tulee reagoida (Bilenberg, 1999).

Purren & Lipposen (2018) tutkimus osoittaa, että aikuisen rooli vuorovaikutuksellisten taitojen kehittämisessä pitkäkestoista yhteisosallistumista varten leikissä on hyvin keskeinen. Varhaiskasvatuksen taaperoryhmissä lapset harjoittelevat sosiaalisen leikin aloittamista ja osallistumista jo aloitettuun leikkiin. Aikuisen tulisi hetkittäin myös johtaa leikkiä omilla leikki-ideoillaan ja yhtäaikaaisesti myös havainnoida lasten vastaanottavuutta ja

osallistumista leikkiin. Näiden havaintojen avulla aikuiset voivat rakentaa jatkuvaa yhteisleikkiä ja muodostaa myös kehittyneempiä leikkejä lapsille.

3 Tutkimusongelma

Tutkimuksessamme käsittelemme leikin merkitystä alle 3-vuotiaiden sosiaalisten taitojen kehityksessä varhaiskasvatuksessa. Olemme kiinnostuneita siitä, miten suuri vaikutus leikillä on sosiaalisten taitojen kehityksessä pienten lasten kohdalla. Helenius ja Lummilahti (2013) toteavat, että leikillä on lasten kehityksessä varhaisimmista vaiheista alkaen sekä olennainen arvonsa itsessään että merkittävä välinearvonsa lasten kaikessa kehityksessä havaintotoiminnoista liikkumistaitoihin, tiedollisen kehitystapahtuman eri puoliin, kuten kielitaitoon, muistin eri alueisiin, oppimiseen ja ajatteluun, sekä sosiaalisten taitojen muodostumiseen. Lisäksi aikuisen rooli varhaiskasvatuksessa alle 3-vuotiaiden leikin tukijana tulee ehdottomasti huomioida (Pursi & Lipponen, 2018).

Lähestymme aiheitamme kahden tutkimuskysymyksen avulla:

1. Miten alle 3-vuotiaat lapset huomioivat vertaisensa leikissä?
2. Miten varhaiskasvattaja voi omalla toiminnallaan tukea vertaisten huomioimista leikissä lasten kesken?

4 Menetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytämme integroivaa kirjallisuuskatsausta. Integroivan kirjallisuuskatsauksemme avulla pyrimme etsimään kirjallisuutta ja tutkimuksia, jotta voimme yhdistää tutkimuksen metodologisia ja teoreettisia lähtökohtia uusien näkökulmien syntymiseksi. Integroiva kirjallisuuskatsauksemme antaa kuvan siitä, millaista kirjallisuutta lasten leikistä ja sosiaalisista taidoista ja niiden kehittymisestä jo on (Vilkkä, 2023; Fan, ym., 2022).

Kirjallisuuskatsauksessamme käytämme laadullista eli pelkistettyä tekstiaineistoa. Katsauksemme valikoitua aineistoa analysoidaan aiheeseen liittyvien tutkimusten aineistoerimerkkien ja -kuvausten sekä tulosten kautta. (Eskola & Suoranta, 2000.) Laadullisen aineistomme analysoinnin tarkoitus on lisätä tietoarvoa, sillä valitusta aineistosta on pyrkimys muodostaa selkeää, mielekästä ja yhtenäistä informaatiota (Strauss & Cobin 1998).

Kirjallisuuskatsauksessa tutkitaan tutkijoiden alkuperäistutkimuksia. Sen avulla on tarkoitus tiivistää alkuperäistutkimusten olemassa oleva, olennainen tieto sekä luoda johtopäätökset ennalta asetettuun tutkimuskysymykseen. Tavoitteena on luoda kriittisesti tarkasteltu kokonaiskuva aiheesta (Machi & McEvoy 2022; Fan, ym., 2022.). Tutkimuksessamme olemme pyrkineet luomaan mahdollisimman kattavat johtopäätökset leikin merkityksestä sosiaalisten taitojen kehityksessä alle 3-vuotiailla.

4.1 Aineiston hankinta

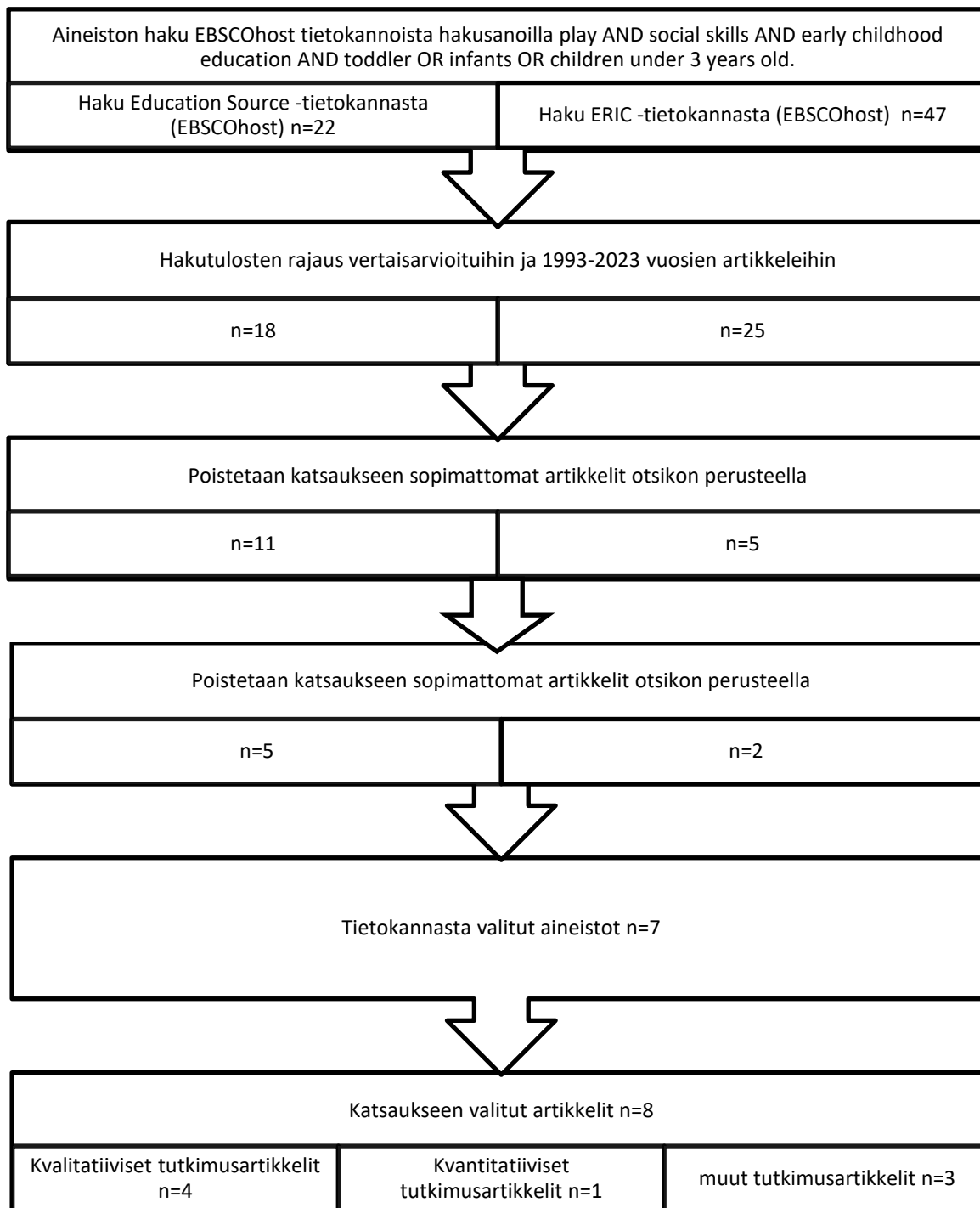
Kuvaamme kirjallisuuskatsauksessamme aineistoamme ja sen hankintaa. Katsauksessa kuvataan avainsanat, erilaiset haku- ja valintakriteerit sekä tietokannat (Fan, ym. 2022; Machi & McEvoy 2022). Aineistoa analysoitiin lukemalla ensin tiivistelmät ja myöhemmin lopullisia valintoja varten luimme artikkelit kokonaan (Snyder, 2019). Kerätty aineistomme kuvaa tutkimaamme aiheeseen liittyvää käsitteistöä ja aiemmin aiheesta tutkittua tietoa. Tutkimuksemme tarkoitus on luoda sanallinen ja helposti ymmärrettävä kuvaus aiheestamme. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Teimme yhden haun Volter -tietokannassa hakusanoilla leikki, taapero, sosiaaliset taidot, varhaiskasvatus, vertaisleikki, lähikehityksen vyöhyke. Saimme tuloksia yhteensä 5321. Rajasimme hakua seuraavin kriteerein: aineistojen kieleksi valikoitui suomi ja englantia ja aineistotyypeiksi valitsimme artikkelit, väitöskirjat sekä aikakauslehtien artikkelit. Lisäksi rajasimme hakua vertaisarvioituihin julkaisuihin ja julkaisuajaksi määrittelimme 2000–2023 välisen ajan. Näillä rajauksilla hakutulokset rajautuivat 153:een. Artikkelit eivät kuitenkaan sopineet kirjallisuuskatsauksemme aineistoksi, sillä ne eivät täysin vastanneet kandidityömme aihetta.

Toisen haun teimme taulukon 1 mukaisesti EBSCOhost –tietokantaan Education Source haussa englanninkielisillä hakusanoilla play, social skills, early childhood education ja toddlers or infants or children under 3 years old, jolloin saimme yhteensä 22 hakutulosta. Rajasimme tuloksia vielä vertaisarvioituihin artikkeleihin, jolloin lopullinen hakutulosten määrä oli 18. Valitsimme näistä 18 artikkelista kirjallisuuskatsauksemme lopulta 5, joita käytimme työssämme. Poissulkukriteereinämme olivat artikkelin abstrakti ja otsikko, jokin muu kuin englantia sekä vertaisarviointi.

Teimme kolmannen haun samoilla hakusanoilla ja rajauksilla EBSCOhost -tietokannan ERIC haussa ja saimme 47 tulosta, joista rajausten jälkeen jäi 25. Otsikon perusteella valikoimme 5 artikkelia ja sisällön analysoinnin jälkeen lopulliseen katsausosioomme valikoitui 2 artikkelia. Tietokannoista valittujen artikkeleiden lisäksi valitsimme kirjallisuuskatsauksemme yhden artikkelin muualta, jolloin katsaukseen valittujen artikkeleiden määräksi tuli yhteensä 8.

Kuvio 1. Aineistonkeruuprosessin kuvaus EBSCOhost-tietokannoista

4.2 Aineiston analysointi

Kirjallisuuskatsauksessamme analysoimme kerättyä aineistoa sisällönanalyysimenetelmällä, teemoittelemalla aiheita, joita löysimme artikkeleista (ks. Taulukko 1). Taulukoimme konkreettiset asiat lasten välisestä vuorovaikutuksesta, joita esiintyi artikkeleiden aineistokuvauksissa. Sen avulla yritämme saada mahdollisimman tiivistetyssä ja yleisessä muodossa olevan kuvauksen tutkimuksessamme tutkittavasta asiasta. Lisäksi pyrimme luomaan mahdollisimman selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä leikin merkityksestä lasten sosiaalisten taitojen kehityksessä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Vastataksemme toiseen tutkimuskysymykseemme erittelimme artikkeleiden tutkimustehtävät, -menetelmät ja -tulokset.

Taulukko 1. Artikkeleiden aineistoesimerkkien teemoittelu

Artikkeli	Esimerkki aineistosta	Pelkistys	Vertaisen huomiointi
Pursi, 2020	Lapsi 1 (L1) kutsuu toista lasta nimeltä. Lapsi 2 (L2) ojentaa lelun kohti L1 ja hymyilee ja L2 lähestyessä alkaa nauraa. Lapsi 2 hymyilee ja vaihtaa paikkaa ja juoksee kauemman L2 luota. L2 seuraa L1 toiseen huoneeseen ja L2 kutsuu L1 autoleikkiin. L1 lähestyy ja nauraa, mutta jättää leikkitalan ja seuraa toista vertaista.	Kahdenkeskeinen leikki, vapaaleikin aikana useita leikkialoitteita lasten välillä Leikkiin pyytäminen verbaalisesti ja fyysisesti Tilassa liikkuminen	Hymyily Lelun tarjoaminen Non-verbaalinen, kehollinen viestintä Puhe
Quinones & Pursi, 2020	Kaikki lapset ovat hyvin innoissaan heiluttamassa renkaita käsissään. He hymyilevät toisilleen ja toistavat lausetta: ”Ympäri, ympäri”. Lapset hakevat katseellaan toisiaan sekä myös aikuista.	Yhteinen toiminta neljän lapsen kesken. Lapset istuvat lattialla piirissä ja leikkivät käsissä olevilla muovisilla renkailla. Aikuinen on mukana tilanteessa	Hymyily Non-verbaalinen, kehollinen viestintä

5 Tulokset

Kirjallisuuskatsauksemme tulokset esitellään niin, että ne on jaettu kappaleisiin, jotka sisältävät tutkimuskysymykset ja niihin vastaukset aineiston pohjalta. Tutkimuksessamme tarkastelemme tutkimuskirjallisuudessa esiin nousseita tapoja, miten alle 3-vuotiaat lapset huomioivat vertaisensa leikki-tilanteissa sekä miten aikuinen voi tukea vertaisten huomioimista taaperoiden kesken. Aikaisempaa tutkimustietoa vertaisten huomioimisesta alle 3-vuotiaiden leikissä ei juurikaan ole ja tutkimukset keskittyvät siihen, millainen aikuisen rooli leikissä on.

5.1 Vertaisten huomioiminen alle 3-vuotiaiden välisessä leikissä

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme kohdistui siihen, millä tavalla alle 3-vuotiaat lapset huomioivat vertaisensa leikissä. Kirjallisuuskatsauksemme valituista kahdeksasta artikkelista yksi vastasi kysymykseen, miten alle 3-vuotiaat lapset huomioivat vertaisensa leikissä.

Artikkelissaan Engdahl (2012) selvitti, mitä sisältyy ystävyysuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen taaperoikäisillä lapsilla. Tutkimuksessa havainnoitiin 1-vuotiaita lapsia ruotsalaisessa päiväkodissa. Tutkimusmenetelmänä oli fenomenologinen tutkimus, joka pyrkii luomaan kuvauksen siitä, miten tapahtumat ja ilmiöt vaikuttavat lapseen. Menetelmän avulla pystyttiin yksittäisen lapsen havainnointiin sekä lasten kokemusten ja tunteiden huomioimiseen paremmin. Toisen huomioiminen tapahtui pääosin non-verbaalisen viestinnän keinoin, esimerkiksi hymyilemällä ja lelun tarjoamisella. Taaperoiden välisessä vuorovaikutuksessa on kolme erilaista tapaa luoda vertaissuhteita. Näitä tapoja ovat tervehtiminen, leikkiin kutsuminen ja toisen auttaminen.

Engdahlin tutkimuksessa (2012) kuvattiin leikki-tilanne, jossa tapahtui vertaisen kutsuminen yhteiseen leikkiin. Leikki-tilanteessa Jasmine istuu nukken kanssa lattialla leikkien yksin. Nova tulee hänen luokseen leikkiastioiden kanssa ja katsoo Jasminea ja istuu tämän viereen. Jasmine vastaa Novan tuloon katseellaan. Nova alkaa syöttää lusikalla Jasminen nukkea, minkä jälkeen molemmat katsovat toisiaan ja alkavat nauraa. Leikki-tilanteessa tuli esiin

taaperoille tyypillisiä piirteitä vertaisten huomioimisesta toisiaan kohtaan, kuten hymyily, leikkiin liittyminen ja non-verbaalinen, kehollinen viestintä.

Muut tutkimusartikkelimme eivät vastanneet ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, joten lähdimme tarkastelemaan seitsemää muuta katsauksemme valikoitua artikkelia teemoittelun avulla. Kokosimme artikkeleista löytyviä teemoja aineistoesimerkeistä ja -kuvauksista, joissa ilmeni vertaisten huomiointia leikin aikana (ks. Taulukko 2). Artikkeleiden tulokset eivät suoranaisesti vastanneet tutkimuskysymykseemme, miten alle 3-vuotiaat lapset huomioivat vertaisiaan leikissä. Artikkeleiden aineistoesimerkeissä kuitenkin ilmeni tapoja, miten taaperot huomioivat toisiaan leikkitalanteissa.

Artikkeleiden aineistoesimerkeistä ja -kuvauksista ilmeni muutamia erilaisia teemoja, joiden avulla taaperot huomioivat vertaisiaan leikissä ilman aikuisen ohjausta tai läsnäoloa tilanteessa. Useimmin esiin nousseita teemoja olivat lasten non-verbaalinen, kehollinen viestintä sekä hymyily. Nämä teemat nousivat useimmin esiin myös Engdahlin (2012) artikkelissa. Muita viestintä- ja huomiointikeinoja olivat puhe, lelun tarjoaminen, leikkiin pyytäminen ja siihen liittyminen. Empatian osoittaminen ja toisen miellyttäminen oli haasteellista ilman aikuisen tukea.

Kemplen ja Hartlen (1997) artikkelin aineistokuvauksessa nousi esiin leikistä kieltäytyminen, negatiivisen vastauksen vastaanottaminen ja leikin aloittaminen. Lapsi saa kuvatussa tilanteessa kielteisen vastauksen leikkialoitteeseen ja kokee itsensä hylätyksi eikä vertainen huomioi toisen hylätyksi tulemisen tunnetta. Aikuinen ohjaa lasta keksimään uuden leikin, johon molemmat lapset lähtevät innokkaasti mukaan. Kuvaus siis käsitteli myös aikuisen rohkaisua uuden leikki-idean keksimiselle.

Purren (2020) artikkelin aineistoesimerkissä kahden keskeinen leikki ja leikkialoitteet vapaaleikin aikana ilmenivät useita kertoja lasten välillä. Leikkiin pyytäminen tapahtui verbaalisesti ja fyysisesti. Fyysisyys ilmeni toisen perässä juoksemisena leikkitalassa. Ennen leikin alkua lapsi kutsui vertaistaan nimeltä, ja taaperot hymyilivät ja nauroivat yhteisleikin alkamiseksi ja aikana osoittaakseen hyväksyntää.

Quinonesin ja Purren (2020) aineistoesimerkeissä lapset leikkivät yhdessä aikuisen istuessa lattialla heidän kanssaan. Lapsilla oli käsissään muoviset renkaat ja he pyörittivät käsiään. He

purskahtelevat nauruun ja hokevat yhdessä ”Ympäri, ympäri”. Aikuinen on tilanteessa vahvistamassa lasten keskinäistä leikkiä, mutta hän ei tee tilanteessa itse leikkialoitteita vaan vastaa lasten aloitteisiin.

Taulukko 2. Vertaisten huomiointiteemat

Artikkeli	Esimerkki aineistosta	Vertaisen huomioinnin tavat	Teema
Engdahl, 2012	Nova lähestyy Jasminea ja istuu hänen viereensä. Nova katsoo Jasminea, ikään kuin kutsuisi hänet leikkiin. Hän alkaa syöttää Jasminea nukkea. Jasmine katsoo Novaa keskittyneesti, ja sitten hän nyökkää ja alkaa nauraa. Ilman sanoja Nova liittyy Jasmineen leikkiin, ja hän ottaa myös aktiivisen roolin leikissä. Jasmine suostuu, kun Nova alkaa syöttää nukkea, osoittaen hyväksyntää Novan leikkikutsulle ja leikkipyrkimyksille nyökkäämällä ja nauramalla.	Vertaisen kutsuminen yhteisleikkiin.	Leikkiin liittyminen Hymyily Non-verbaalinen viestintä
Kemple & Hartle, 1997	Kielteisen vastauksen leikkipyynnöön saanut lapsi kokee itsensä hylätyksi, jolloin opettaja puuttuu tilanteeseen ja kehottaa lasta keksimään vaihtoehdoisen leikin, johon molemmat lapset lähtevät innoissaan. Kuitenkaan lapsi ei omatoimisesti ehdota uutta leikkiä, eikä huomioi toisen hylätyksi tuleminen kokemusta.	Leikistä kieltäytyminen ja negatiivisen vastauksen vastaanottaminen. Leikin aloittaminen vertaisen kanssa. Aikuisen rohkaisu uuden idean keksimiselle	Leikkiin pyytäminen ja siitä kieltäytyminen. Vertaisen miellyttämisen ja empatian huomioimisen puute ilman aikuisen tukea
Pursi, 2020	Lapsi 1 (L1) kutsuu toista lasta nimeltä. Lapsi 2 (L2) ojentaa lelun kohti L1 ja hymyilee ja L2 lähestyessä alkaa nauraa. Lapsi 2 hymyilee ja vaihtaa paikkaa ja juoksee kauemman L2 luota. L2 seuraa L1 toiseen huoneeseen ja L2 kutsuu L1 autoleikkiin. L1 lähestyy ja nauraa, mutta jättää leikkitalan ja seuraa toista vertaista.	Kahdenkeskeinen leikki, vapaaleikin aikana useita leikkialoitteita lasten välillä Leikkiin pyytäminen verbaalisesti ja fyysisesti Tilassa liikkuminen	Hymyily Lelun tarjoaminen Non-verbaalinen, kehollinen viestintä Puhe
Quinones & Pursi, 2020	Kaikki lapset ovat hyvin innoissaan heiluttamassa renkaita käsissään. He hymyilevät toisilleen ja toistavat lausetta: ”Ympäri, ympäri”. Lapset hakevat katseellaan toisiaan sekä myös aikuista.	Yhteinen toiminta neljän lapsen kesken. Lapset istuvat lattialla piirissä ja leikkivät käsissä olevilla muovisilla renkailla. Aikuinen on mukana tilanteessa.	Hymyily Non-verbaalinen, kehollinen viestintä

Artikkeleiden aineistoesimerkeistä ja -kuvauksista nousi esiin samankaltaisia teemoja. Esimerkiksi non-verbaalinen viestintä nousi esiin useimmiten lasten välisissä leikki-tilanteissa ja niiden syntymisessä. Hymyileminen ja nauraminen olivat myös yleisiä keinoja lasten välisessä vuorovaikutuksessa ja toistensa huomioimisessa. (Pursi, 2020; Quinones & Pursi, 2020; Engdahl, 2012.) Leikkiin pyytäminen ja siitä kieltäytyminen näyttöytyi Kemplen ja Hartlen (1997) kuvaamassa leikki-tilanteessa. Tilanteessa toinen lapsista koki hylätyksi tulemisen tunteen, eikä toinen lapsista osannut huomioida vertaisen kokemusta. Tilanne ratkesi aikuisen antamaan tukeen uuden leikin keksimisessä. Toisen lapsen huomion saavuttaminen leikin alkamiseksi tapahtui puheella, toisen nimen sanomisella, jolloin nimeltä kutsuttu lapsi tarjoaa lelua leikkiin kutsumisen merkiksi (Pursi, 2020).

5.2 Varhaiskasvattaja vertaisten huomioimisen tukijana taaperoiden keskinäisessä leikissä

Toisen tutkimuskysymyksen avulla halusimme selvittää, millä tavoin varhaiskasvattaja voi tukea taaperoiden keskinäistä leikkiä, vertaisten huomioimista ja sosiaalisia taitoja varhaiskasvatuksessa. Kokosimme tutkimuskysymykseen vastaavat artikkelit ja niiden päätulokset (ks. Taulukko 3).

Taulukko 3. Toiseen tutkimuskysymykseemme vastaavat artikkelit

Tekijät ja julkaisuvuosi	Tutkimuskysymys	Tutkimusmenetelmä	Päätulokset
Brekke Stangeland, E. 2017	Onko heikompi kielen kehitys yhteydessä heikompaan leikkitoimintaan? Jos on, mitä eroja voidaan nähdä leikissä lasten kesken? (Lapset, joilla on heikot kielelliset taidot vs. lapset, joilla on hyvät kielelliset taidot).	Kvalitatiivinen pitkittäistutkimus, Stavanger Project – The Learning Child	Leikkitoiminnalla ja kielitaidolla on yhteys, mutta sosiaaliset taidot kuvaavat taaperoiden toimintaa leikissä kielitaitoja paremmin. Lisätutkimukset tekijöistä, jotka voivat helpottaa/haitata taaperoiden sosiaalista leikkiä, ovat tärkeitä.
Davis & Degotardi, 2014	Mitä ymmärryksiä varhaiskasvatuksen opettajat ilmaisevat	Kvalitatiivinen tutkimus	Varhaiskasvatuksen opettajat tunnistivat taaperoiden kyvyt osallistua sosiaaliseen

Tekijät ja julkaisuvuosi	Tutkimuskysymys	Tutkimusmenetelmä	Päätulokset
	<p>vauvojen sosiaalisista kyvyistä ja vertaissuhteista?</p> <p>Miten varhaiskasvatuksen opettajat kertovat tarjoavansa ja helpottavansa vauvojen sosiaalista pätevyyttä ja vertaissuhteita?</p>	<p>Tutkimus hyödynsi monitulkintaista tapaustutkimusmuotoa, koska se tarjoaa mahdollisuuden lisätä tietämystä tarjoamalla rikasta kuvausta tai selitystä.</p>	<p>vuorovaikutukseen vertaistensa kanssa samoina päivinä tietyn ajanjakson ajan. Opettajien kertomat käsitykset heijastivat tietoista ymmärrystä taaperoiden sosiaalisesta kanssakäymisestä. Vastanneiden opettajien pedagogiset käsitykset joidenkin näkökohtien osalta heijastavat alijäämäistä näkemystä lapsista. Se kohdistui koettuihin rajoituksiin sen sijaan, että keskittyisi ikäryhmän leikin mahdollistamaan vertaissuhteiden luomista.</p>
Giske ym. 2018	<p>Ei virallisia tutkimuskysymyksiä</p>	<p>Kvalitatiivinen pitkäikäistutkimus Stavanger Project – The Learning Child</p>	<p>Varhaiskasvattajan tulee osata säädellä ja muokata toimintaa siten, että se mahdollistaa sosiaalisten taitojen harjoittelun. Taaperoiden hyvinvointi voi olla ennustettavissa heidän sosiaalisista- ja leikkitaidoistansa. Tulevaisuudessa olisi hyvä tutkia sosiaalisen ja fyysisen ympäristön vaikutusta sosiaalisten taitojen kehittäjänä.</p>
Kemple & Hartle, 1997	<p>Artikkeli kuvailee sitä, miten opettaja voi tukea lasten vertaissuhteita.</p> <p>(ei virallisia tutkimuskysymyksiä.)</p>		<p>Aikuinen voi järjestää fyysistä oppimisympäristöä niin, että se tukee lasten vertaissuhteita ja niiden luonnollista kehittymistä ja syntymistä. Laadukas suunnittelu ja hyvät havainnointitaidot ovat sellaisen opettajan perustaitoja, joka pyrkii vaalimaan lasten sosiaalisen osaamisen kasvua vertaisten kanssa.</p>
Jones, 2003	<p>Leikin avulla lapset oppivat tärkeitä taitoja, joita tarvitaan koko elämän ajan. Leikin avulla on mahdollista käsitellä omaa ympäristöään. Lapset leikkivät tullakseen viisaiksi.</p> <p>(ei virallisia tutkimuskysymyksiä)</p>		<p>Leikkiä tulee harjoitella jo varhaiskasvatuksessa. Leikkiessä lapset luovat tapahtumia, jotka kehittävät sosiaalisia taitoja. Opettajan pitää kehittää itseään jatkuvasti, jotta voisi luoda ja tarjota lapsille uusia mahdollisuuksia.</p>

Tekijät ja julkaisu vuosi	Tutkimuskysymys	Tutkimusmenetelmä	Päätulokset
Pursi & Lipponen, 2018	Miten taaperoikäiset osallistuvat yhteiseen leikkiin tavallisessa ryhmätilanteessa? Miten leikki ilmenee vertaisten vuorovaikutuksessa ja miten taaperot pystyvät luomaan jatkuvan osallistumisen leikkiin?	Kvalitatiivinen tutkimus	Yhteinen leikki on priorisoitunutta ja se tapahtui lyhyissä osissa pareittain tai kolmistaan. Leikin palauttaminen yhteisleikkiin ja toistojen kertyminen olivat tärkeitä harjoituksia taaperoilta sosiaalisen ja jatkuvan osallistumisen yhteisleikkiin.
Quinones & Pursi, 2020	Mikä on ominaista aikuisten ja taaperoiden välisessä yhteisessä leikissä? Miten aikuinen voi olla emotionaalisesti ja leikkisästi osana taaperoleikkiä? Miten taaperoleikkiä voidaan aloittaa, kehittää ja ylläpitää monipuolisessa varhaiskasvatuksessa?	Kvalitatiivinen tutkimus Leikki tilanteiden videointi ja päätelmien teko	Varhaiskasvatuksessa on suunniteltava oppimisympäristöjä, joissa taaperot ja aikuiset luovat leikkisän yhteisön. Jokapäiväinen pienryhmätoiminta tarjoaa mahdollisuuden sosioemotionaalisten taitojen harjoitteluun. Liioiteltu nauru, yksinkertaiset, toistuvat kertomukset ja liikkuminen (esim. hiipiminen) ovat yleisimpiä tapoja aikuisten ja lapsen välisessä leikissä ja päivittäisessä vuorovaikutuksessa.

Artikkeleita, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen 2 oli yhteensä 7. Artikkeleista saatujen tulosten mukaan varhaiskasvatuksen työntekijä voi omalla toiminnallaan tukea vertaisten huomioimista taaperoikäisten kesken leikki tilanteissa. Tuloksissa nousi esiin myös aikuisen suunnitteleman fyysisen oppimisympäristön tärkeys ja sen merkitys lapsen sosiaalisten taitojen kehityksessä ja luonnollisten vertaissuhteiden syntymisessä. (Kemple & Hartle 1997; Quinones & Pursi, 2020). Brekke Stangelandin (2017) tutkimustulosten mukaan taaperoiden sosiaaliset taidot ovat merkityksellisempiä leikin muodostumisessa ja sen ylläpitämisessä kuin kielelliset taidot. Nimenomaan taaperoiden kohdalla asian huomiointi on tärkeää, sillä taaperoleikkiin liittyy olennaisesti non-verbaalinen viestintä.

Aikuinen voi luoda esimerkiksi pienryhmätoiminnalla mahdollisuuden sosioemotionaalisten taitojen harjoitteluun (Quinones & Pursi, 2020). Taaperoiden leikki on usein lyhytkestoisempaa ja leikissä ollaan yleensä joko yhden tai kahden vertaisen kanssa. Tästä syystä yhteisleikkiin palauttaminen ja toistot ovat taaperoilta tärkeitä harjoituksia sosiaalisten taitojen kehityksessä. (Pursi & Lipponen, 2020.) Varhaiskasvattajan tehtävä on mahdollistaa monipuolista toimintaa, jossa lapset voivat harjoitella sosiaalisia taitojaan (Giske ym., 2018).

Opettajat tunnistavat taaperoiden kyvyt sosiaaliseen kanssakäymiseen vertaisten kanssa, mutta käytännössä pedagoginen ymmärrys ei kuitenkaan näy ja taaperoiden sosiaalisten taitojen tukeminen on vähäistä (Davis & Degotardi, 2014). Jones (2003) painottaa varhaiskasvatuksen opettajan jatkuvaa kouluttautumista ja kehittymistä työssään, jotta he voivat parhaalla mahdollisella tavalla tukea lapsen sosiaalista kehitystä. Opettaja, joka arvostaa lasten sosiaalisia taitoja vertaisten kesken, pitää suunnittelua ja hyviä havainnointitaitoja tärkeinä työkaluina varhaiskasvatuksessa (Kemple & Hartle, 1997).

6 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten alle 3-vuotiaat lapset huomioivat vertaisensa leikissä ja miten varhaiskasvattaja voi omalla toiminnallaan tukea vertaisten huomioimista leikissä lasten kesken. Aihetta on tutkittu vähän ja kirjallisuuskatsauksemme haasteena oli löytää monipuolista aineistoa, joka vastaisi tutkimuskysymyksiimme. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme oli huomattavasti haastavampaa löytää aineistoa kuin toiseen tutkimuskysymykseemme. Tästä voimme siis päätellä, että alle 3-vuotiaiden lasten vertaisten huomiointi leikissä kaipaisi lisätutkimusta. Lisäksi tulevana opettajina toivoisimme enemmän keskittymistä myös varhaiskasvattajan rooliin nimenomaan vertaisten huomioinnin tukijana eikä ainoastaan leikin jatkuvuuden toteuttajana tai sen rikastuttajana.

Valitsemistamme artikkeleista ainoastaan yksi keskittyi taaperoiden keskinäiseen vuorovaikutukseen ja siihen liittyvään analysointiin. Tämän artikkelin pohjalta tulokseksi saimme taaperoiden vertaisen huomioinnin tavaksi non-verbaalisen viestinnän, kuten hymyilyn ja lelun tarjoamisen. Lisäksi taaperoiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa on kolme erilaista tapaa luoda vertaissuhteita: tervehtiminen, leikkiin kutsuminen ja toisen auttaminen. (Engdahl, 2012.)

Myös aineistoesimerkeistä non-verbaalinen viestintä nousi yleisimmäksi tavaksi taaperoiden välisessä vuorovaikutuksessa. (Quinones & Pursi, 2020; Pursi, 2020.) Havaitimme, että taaperoikäiset lapset tarjosivat lelua tai hymyilivät vertaiselleen leikki-tilanteessa tai sen alkaessa. Lasten non-verbaalinen, kehollinen viestintä nähdään tärkeänä toimintana sosiaalisessa kehityksessä ja sillä tavoin taaperot alkavat ottaa kontaktia toisiinsa (Ministry of Education and Research, 2011). Løkken (2000b) kuvaa liikkuvan kehon olevan taaperoiden merkityksellisin kommunikaatiotapa leikillisissä kohtaamisissa vertaisten kanssa.

Suurin osa katsaukseemme valituista artikkeleista vastasi toiseen tutkimuskysymykseemme siitä, miten varhaiskasvattaja voi tukea taaperoiden vertaisten huomiointia heidän keskinäisessä leikissään. Yhtenä yleisimpänä tuloksena toiseen tutkimuskysymykseemme oli aikuisen muodostaman oppimisympäristön vaikutuksen merkitys vertaissuhteiden muodostumisessa ja kehittymisessä (Kemple & Hartle 1997; Quinones & Pursi, 2020). Myös Säljö (2001) painottaa ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien tärkeyttä sosiaalisten ja kielellisten taitojen kehityksessä.

Varhaiskasvattaja saattaa olla samaan aikaan tietoinen omasta roolistaan ja sen tärkeydestä sosiaalisten taitojen tukijana, mutta hän ei kuitenkaan välttämättä tuo sitä omalla toiminnallaan ilmi (Davis & Degotardin 2014). Varhaiskasvattaja voi esimerkiksi ulkoilun aikana keskittyä enemmän muiden kasvattajien kanssa jutteluun lasten leikeissä mukana olemisen sijaan. Varsinaista syytä tämänlaiselle toiminnalle emme artikkeleista löytäneet. Pohdimme, voisiko kyse olla työn kuormittavuudesta tai esimerkiksi omasta välinpitämättömyydestä. Kuitenkin Jonesin (2003) mukaan varhaiskasvattajan tulisi jatkuvasti kehittää itseään tarjotakseen lapsille uusia mahdollisuuksia omien taitojen kehittymiseen. Jatkuva kehittyminen muuttuvassa maailmassa on äärimmäisen tärkeää, sillä uutta tutkimustietoa saadaan jatkuvasti. Sen avulla voidaan antaa lasten tarpeiden mukaista tukea kehityksen eri osa-alueilla.

Kirjallisuuskatsauksemme tulokset pitävät tärkeänä aikuisten roolia leikin tukijana ja edistäjänä lasten leikkitilanteissa. Olemme koulutuksemme aikana oppineet sen, miten tärkeää varhaiskasvattajan on rikastuttaa leikkiä omalla toiminnallaan ja innostaa lapsia. Aikuisen tuen avulla taaperoiden leikistä voidaan luoda pitkäkestoisempaa ja toistojen avulla kehittää sosiaalisia taitoja (Pursi & Lipponen, 2020). Koulutuksessamme painotetaan leikin muodostumisen ja kehityksen tukemista. Useimmiten vertaisen huomioinnin tukeminen nähdään ehkä automaattisena osana leikkiä eikä sitä käsitellä niin yksityiskohtaisesti, jotta asian voisi tiedostaa.

Huomion arvoista oli se, että hakutuloksista saamissamme artikkeleista vain pieni osa käsitteli taaperoita tai alle 3-vuotiaita lapsia. Kirjallisuuskatsaukseemme valikoitui vain kahdeksan artikkelia 69 artikkelista, jotka saimme hakusanoilla. Artikkelit koskivat pääosin vanhempia lapsia sekä erityislapsia ja -ryhmiä. Alle 3-vuotiaiden lasten huomiointi on vähäistä ja pedagogiikka ei aina toteudu varhaiskasvatuksen taaperoryhmissä (Repo ym., 2019). Mielestämme alle 3-vuotiaita lapsia tulisi huomioida vielä enemmän tutkimuksen teossa. Keltikangas-Järvinen (2012) painottaa kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana tapahtuvaa kehitystä. Tällöin kehitys nopeampaa kuin koskaan myöhemmin ihmisen elämässä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) velvoittaa jokaista varhaiskasvattajaa leikin tukemiseen niin fyysisessä kuin sosiaalisessa oppimisympäristössä, sillä leikki on

varhaiskasvatuksen keskeisin työskentelytapa. Leikin avulla lapset oppivat käsittelemään omaa ympäristöään ja luomaan merkityksellisiä ihmissuhteita (Jones, 2003).

Kirjallisuuskatsauksemme tulosten perusteella alle 3-vuotiaita taaperoita ja heidän vertaissuhteitaan koskevaa tutkimustietoa tulisi lisätä, jotta sen merkitys ymmärrettäisiin paremmin ja taaperoiden keskinäisten sosiaalisten suhteiden tukeminen olisi tietoisista. Pohdimme sitä, millä tavoin nimenomaan vertaisten huomiointia leikissä voisi tutkia. Esimerkiksi päiväkotiryhmän leikkilanteiden havainnointi voisi lisätä tietoa vertaisten huomioinnin tukemisesta leikin aikana. Jatkotutkimuksissa tulisikin selvittää, millä tavalla varhaiskasvattajan koee oman pystyvyytensä vertaisten huomioinnin tukijana lasten leikeissä. Näin voitaisiin selvittää varhaiskasvattajien ajatuksia aiheesta ja kerätä samalla myös tietoa siitä, kokevatko varhaiskasvattajat tarvitsevänsä lisää koulutusta vertaisten huomioinnin tukemiseen lasten leikissä ja kokopäiväpedagogiikassa. Pidämme alle 3-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvaa huomiota tärkeänä, sillä heidän ryhmässään toteutetaan pedagogiikkaa, minkä päävastuu on varhaiskasvatuksen opettajalla.

7 Luotettavuus ja eettisyys

Hyvä tieteellinen käytäntö on taustaltaan kansainvälinen menettelyohjeisto, jonka tarkoituksena on varmistaa tutkimuksen eettinen hyväksyttävyyys ja tulosten uskottavuus sekä tiedeyhteisön toimintakyky. Sen perusvaatimuksia ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. (TENK, 2023.)

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Tämän takia kvalitatiiviset tutkimusraportit sisältävät yleensä tutkijan omaa pohdintaa enemmän kuin kvantitatiiviset eli määrälliset tutkimukset. (Eskola & Suoranta, 2000.) Tutkimuksessamme käsitelimme leikin merkitystä sosiaalisten taitojen kehittämisessä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Käsitelimme kirjallisuuskatsauksessamme erilaisia lähteitä aiheeseemme liittyen, minkä pohjalta luomme johtopäätöksemme siitä, mikä on leikin merkitys sosiaalisten taitojen kehityksessä alle 3-vuotiaiden lasten näkökulmasta. Myös tutkimusongelman ja -kysymysten luominen on ollut tärkeä vaihe työssämme. Jos tutkimusongelman muotoilu ja tutkimusmenetelmän valinta vinouttavat aineiston hankintaa ja lähteiden valintaa, tutkimus ei täytä menetelmällisen objektiivisuuden vaatimuksia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2015).

Useamman havainnoitsijan käytöllä pyritään varmistaa tutkimuksen objektiivisuus. Kahden havainnoitsijan käyttö, tutkijatriangulaatio, saattaa parantaa tutkimuskohteen kuvausta. (Eskola & Suoranta, 2000.) Tavoittelimme objektiivisuutta suorittamalla tutkimuksemme niin, että se on myös tulevaisuudessa toistettavissa. Tarkastelimme valitsemiamme aineistoja ja lähteitä tasapuolisesti ja neutraalisti. Kunnioitimme tutkijoiden töitä viittaamalla heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla.

Tutkimuksessa on tärkeää, että kaikki valinnat ovat perusteltuja sekä läpinäkyviä. Motiivien tulee olla loogisia ja päteviä. Lähestymistavasta riippumatta valitun kirjallisuuden laatu nojautuu siihen, millaista kirjallisuutta ja muita lähteitä tutkimukseen on valittu. Kaikkien päätösten muistiin kirjoittaminen avoimuuden mahdollistamiseksi on myös tärkeää, jotta lukija voi ymmärtää, millä tavoin kirjallisuus tunnistetaan, analysoidaan ja raportoidaan. Tutkimus tulee olla toistettavissa. (Snyder, 2019.) Valitsimme tutkimukseemme käytettävät lähteet huolellisesti. Käytimme tutkimuksessamme vain vertaisarvioituja tutkimuksia ja artikkeleita. Halusimme käsitellä mahdollisimman tuoretta tutkimustietoa leikin merkityksestä sosiaalisten taitojen kehityksestä alle 3-vuotiaiden lasten kohdalla. Oletimme, että olisimme

löytäneet aiheestamme enemmän tutkimustietoa. Tutkimusprosessin aikana tavoittemme oli käyttää valittua aineistoamme mahdollisimman hyvin ja tarkastella kattavasti tutkimusten sisältöjä.

Lähteet

- Bodrova, E., & Leong, D. J. (1996). *Tools of the Mind. The Vygotskian Approach to Early Childhood Education*. Prentice Hall Englewood Cliffs.
- Bodrova, E., & Leong, D. J. (2005). Why Children need Play. *Early Childhood Today*, 20(1), 6.
- Bodrova, E., & Leong, D. J. (2007) *Tools of the mind: the Vygotskian approach to Early Childhood Education*. 2. painos. Upper Saddle River.
- Bilenberg, N. (1999). *The Child Behavior Checklist (CBCL) and Related Material: Standardization and Validation in Danish Population Based and Clinically Based Samples*. Munksgaard.
- Brekke Stangeland, E. (2017). The impact of language skills and social competence on play behavior in toddlers. *European Early Childhood Education Research Journal*, 25(1), 106-121.
- Davis, B., & Degotardi, S. (2015). Educators' understandings of, and support for, infant peer relationships in early childhood settings. *Journal of Early Childhood Research*, 12, 64-78.
- Dolya, G. (2010). *Vygotsky in Action in the Early Years. The "Key to Learning" Curriculum*. Routledge.
- Engdahl, I. (2012). Doing friendship during the second year of life in a Swedish preschool. *European Early Childhood Education Research Journal*, 20(1), 83–98. Routledge.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Giske, R., Ugelstad, I., Torill Meland, A., Helen Kaltvedt, E., Eikeland, S., Egil Tønnessen, F., & Lie Reikerås, E. (2018). Toddlers' social competence, play, movement skills and well-being: an analysis of their relationship based on authentic assessment in kindergarten. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26(3), 362-374.
- Hirsjärvi, S., Remes., P. & Sajavaara, P. (2015). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Jones, E. (2003). Playing to Get SMART. *YC young children*, 58(3), 32–36.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2010). *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. WSOY.
- Kemple, K. M., & Hartle, L. (1997). Getting Along: How Teachers Can Support Children's Peer Relationships. *Early Childhood Education Journal*, 24(3), 139-146.

- Ladd, G. W. (2005). *Children's Peer Relations and Social Competence: A Century of Progress*. Yale University Press.
- Lakivarhaiskasvatuslain muuttamisesta 16.12.2021/ 1183.
- Lifter, K., & Bloom, L. (1998). Intentionally and the role of play in the transition to language. Teoksessa A. Wetherby, S. Warre, & J. Reiche (Toim.), *Transitions in prelinguistic communication*, (Communication and Language Intervention Series, 7, ss. 161-196). Paul H. Brookes.
- Lifter, K., Foster-Sandra, S., Arzamarski, C., Briesch, J., & McClure, E. (2011). Overview of Play: Its Uses and Importance in Early Intervention/Early Childhood Special Education. *Infants & Young Children*, 24(3), 225-245.
- Løkken, G. (2000a). Tracing the Social Style of Toddler Peers. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 44, 163–177.
- Løkken, G. (2000b). The Playful Quality of the Toddling Style. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 13(5), 531–542.
- Løkken, G. (2009). The Construction of 'Toddler' in Early Childhood Pedagogy. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 10(1), 35–42.
- Ministry of Education and Research. (2011). Rammeplan for innholdet i og oppgåvene til barnehagen [National Curriculum for Kindergarten]. Kunnskapsdepartementet.
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 2022:2a.
- Pursi, A., & Lipponen L. (2020). Creating and Maintaining Play Connection in a Toddler Peer Group. Teoksessa A. Ridgway, G. Quinones, and L. Li (Toim.) *Peer Play and Relationships in Early Childhood: International Research Perspectives*, (ss. 93–112). Springer.
- Pursi, A., & Lipponen, L. (2018). Constituting play connection with very young children: Adults' active participation in play. *Learning, Culture and Social Interaction*, 17, 21–37.
- Pursi, A. (2019). *Yhteisen ymmärryksen rakentuminen aikuisten ja lasten välisessä leikissä: Aikuisen roolit ja pedagogiset käytänteet varhaiskasvatuksen taaperoryhmässä*. Unigrafia.
- Piaget J. (1951). *Play, Dreams and Imitation in Childhood*. (Ensimmäinen painos 1951, Routledge, uusintapainos 1999/2000, Routledge). Routledge.
- Quinones, G., & Pursi, A. (2020). Playful qualities of toddling style in adult-child interaction. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28(4), 475-498.

- Saracho, O. N., & Spodek, B. (1995). Children's Play and Early Childhood Education: Insights from History and Theory. *Journal of Education*, 177, 129-148.
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 333–339.
- Strauss, A. L., & Corbin J. (1998). *Basics of qualitative research. Procedures and techniques for developing grounded theory*. (2. Painos) Sage.
- Säljö, R. (2001). *Läring i praksis: et sosiokulturelt perspektiv*. Cappelen akademisk.
- Thelen, E. (2000). Grounded in the World: Developmental Origins of the Embodied Mind. *Infancy*, 1, 3–28.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Vilkkä, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House Oy.
- Vygotsky, L. S., & M. Cole. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.